

Mensen van het bos: Op Danpaati geeft gids Bernard rondleidingen en vertelt hij alles over de bouw van korjalen. Hij neemt bezoekers mee het dorp in en legt het verschil uit tussen de

De jungle en het paradijs

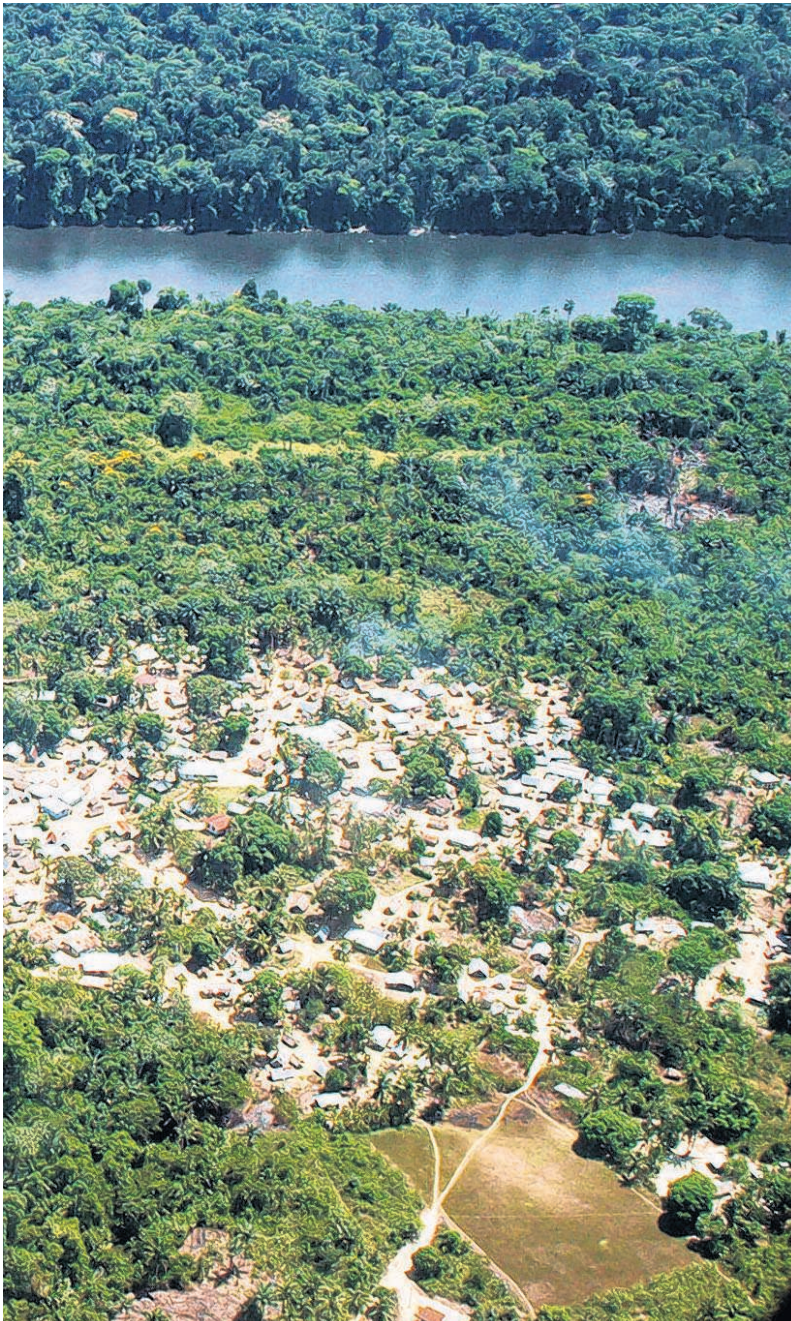

mannelijk en vrouwelijke bospapaja.

Suriname bestaat voor 80 procent uit bos. Buiten de steden is het een al ecotoerisme. In houten hutjes, maar ook in een resort dat miljoenen heeft gekost.

Tekst: Florian van Rees **Foto's:** Florian van Rees, Sirano Zalman

Een kreet vanuit de blubber: „No wagi no habi trekhaak!” Je hoeft geen Sranantongo te spreken om te begrijpen dat de auto geen trekhaak heeft. En dat is niet best, want het minibusje zit hopeeloos vast in de vochtige roestbruine grond van de Afobakaweg. De moessonregens waren vroeg dit jaar, waardoor de honderden kilometers ongeasfalteerde weg van Paramaribo naar het zuiden alleen goed te berijden zijn voor terreinwagens en trucks. Nette busjes met toeristen hebben grote problemen met de diepe kuilen. Geen trekhaak dus, geen sleepkabel ook. Een jongetje met een plastic zakje vol oranje vruchten uit het oerwoud rent naar zijn dorp en keert terug met een schep. Maar waar de chauffeur de blubber wegschept, glijdt andere blubber terug.

Had het busje in de voorafgaande uren nog vooral last van de lange colonnes gele vrachtwagens die door hun gewicht diepe kuilen veroorzaken, nu biedt zo'n truck redding. Een stalen kabel wordt aan een stang onder aan het busje gehaakt en de reis kan worden vervolgd. Geld neemt de man niet aan voor zijn hulp, maar zijn gesloten gezicht breekt open als een van de toeristen hem bedankt met *'rie rie'*. Het is een Chinees. Niet een Surinaamse Chinees, maar een Chinees uit China. Met zo'n vierhonderd landgenoten speelt de man een belangrijke rol in de ontwikkeling van het toerisme hier: de Chinezen zijn bezig met het asfalteren van de Afobakaweg. De klus zou eind van jaar geklaard moeten zijn, maar iedereen weet dat het wel eens een jaartje later kan worden.

Jammer, die vertraging, want een betere weg brengt het binnenland dichterbij. Om nu naar de rustieke lodges in het regenwoud te komen, ben je uren onderweg op de hobbeli-

ge weg. Hoewel dat ook z'n charmes heeft, ben je toch heel blij als het busje na zes uur aankomt bij het rommelige Atjoni, de grensplaats tussen weg en rivier. Mannen hangen er wat rond bij de waterkant of brengen, heel rustigjes, op versleten teenslippers lichte bouwmaterialen van de ene plek naar de andere. Een enge, magere hond ligt te slapen in de schaduw van een boom. Nieuwsgierige kinderen kijken toe hoe de toeristen hun spullen bij elkaar zoeken en door hun gids naar een korjaal worden geleid. Een beetje angstig stapt het stel in de uitgeholde boomstam, die vervaarlijk heen en weer schommelt. De bootman trekt de motor aan en met gestaag gesnor vaart de korjaal weg van het dorp, de Surinamerivier op, het onmetelijke regenwoud in.

Ontelbaar veel schakeringen groen trekken aan het oog voorbij. Boven het motorgeluid krijst af en toe een vogel, een visarend klauwt een vis uit het water en probeert met prooi en al de boot voor te blijven. De korjaal passeert de dorpen van de bosneters, of, politiek correcter, de boslandcreolen.

Elk traditioneel dorp heeft een 'toegangspoort' die is versierd met bladeren van de maripaboom. De houten hutten liggen verscholen, maar langs de waterkant is het een levendige bedoening. Kinderen maken salto's als ze van de kant het water in springen en werpen zelfgemaakte hengeltjes uit. Vrouwen in kleurige rokken en met ontbloot bovenlijf schrobben hun vele potten en pannen tot deze blinken. Als de bootman op verzoek even vaart mindert en de korjaal stilletjes voorbijglijdt, hoor je de vrouwen praten en lachen. De waterkant is hun wereld, hier worden de nieuwtjes uitgewisseld.

„Welkom op Danpaati,” klinkt het even later als de korjaal heeft aangelegd bij het ecoresort op een eilandje in de rivier. Het is telkens weer een vervreemdende ervaring als een grote donkere man, zo uit het oerwoud, heel gewoon Nederlands spreekt. Want hoe diep ook in de Surinaamse jungle, Nederlands is de eerste taal, de taal waarin onderwijs wordt gegeven. →

Als de bootman even vaart mindert, hoor je de vrouwen praten en lachen.

Waterweg: Het dorp Jaw Jaw ligt in een bocht van de Boven-Suriname. In de jungle gaat alle vervoer over deze rivier.

→ Als iemand dezelfde taal spreekt als jij, denk je iets gemeen te hebben. Dat dat in Suriname in de meeste gevallen echt alleen de taal is, blijkt onder meer tijdens ontmoetingen met Bernard, een bosneger van de stam der Sara-maccanen.

Bernard geeft gasten van Danpaati rondleidingen door het regenwoud en zijn eigen dorp Dan. In lange broeken en gewapend met antimuggen-spul en een fles water trekt de groep achter Bernard aan, die met een enorm kapmes de route vrij maakt. „Wij zijn mensen van het bos,” vertelt hij in perfect Nederlands, maar slissend door het gemis van meerdere tanden. „Wij kennen de gevaren en de zegeningen van het bos.” Met zijn mes slaat hij op de bovengrondse wortels van een woudreus. Het geluid klinkt onverwacht hard. „Dit is de lawaaiboom,” vertelt hij. „Het geluid is tot op vijf kilometer afstand te horen. Als je verdwaald bent, of hulp nodig hebt, sla je drie keer op de wortels en dan komt er hulp.” Goed om te weten.

Tal van wetenswaardigheden dist de gids op. Over de bospapaja, waarvan het grote - mannelijke - blad goed is tegen maagklachten en het kleine blad van de

vrouwelijke boom helpt tegen hoge bloeddruk. Over de amandelliaan, die werkt tegen migraine en kanker. De schors van de indipipa wordt gebruikt als spalk en de uitgekookte schors van de koepawa stopt diarree.

Bernard verdeelt zijn dagen en nachten eerlijk over zijn twee vrouwen, bij wie hij in totaal tien kinderen heeft verwekt. Voor beide vrouwen heeft hij kostgrondjes aangelegd waarop ze landbouw bedrijven. Hij bouwde voor iedere vrouw twee hutten - een woonhut en een kookhut - en een korjaal, want een boslandcreoolse zonder boot is als een Nederlander zonder fiets.

Net als de andere dorpen in het oerwoud telt Dan weinig mannen. De meeste mannen wonen en werken in Paramaribo of in buurland Frans-Guyana. Maar Bernard profiteert van de aanwezigheid van de toeristenlodge.

Danpaati, met vijftien houten hutjes en een restaurant in lokale stijl, werd tien jaar geleden met geld van Nederlandse thuiszorgorganisaties opgezet om econo-

mische ontwikkeling in het gebied te stimuleren. Met de inkomsten uit het toerisme worden sindsdien lokale gezondheidszorgprojecten gefinancierd, zijn drie crèches opgezet (zodat moeders op hun kostgrondjes kunnen werken) en is een groot-handeltje van levensmiddelen en gebruiksartikelen geopend (voor de winkeltjes in de dorpen).

Het Danpaati-project wordt nog altijd gesteund door Menzis, Woonzorg Nederland en Thuiszorg Groningen, maar kan zich inmiddels grotendeels zelf bedruipen. Zo'n zesduizend mensen, vooral vrouwen, in twaalf jungledorpen profiteren van deze vorm van duurzaam toerisme. Tientallen vrouwen zijn opgeleid tot dorpsgezondheidswerker en crècheleidster. In Danpaati werken tientallen vrouwen in de keukens en de schoonmaakdienst. In kleurig katoen schommelen ze fier over het terrein. In het winkeltje kun je hun handgemaakte houtsnijwerk en zeepjes kopen. De vrouwen sloffen, werken in het trage tempo dat normaal is voor Suriname en doen precies wat hen is verteld dat ze moeten doen. Niets meer. Zo gebeurt het

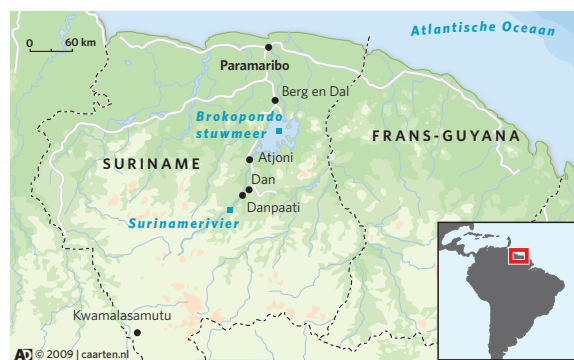
dat halverwege de ochtend in de lounge nog de flessen, glazen en pindaschillen liggen van de avond ervoor.

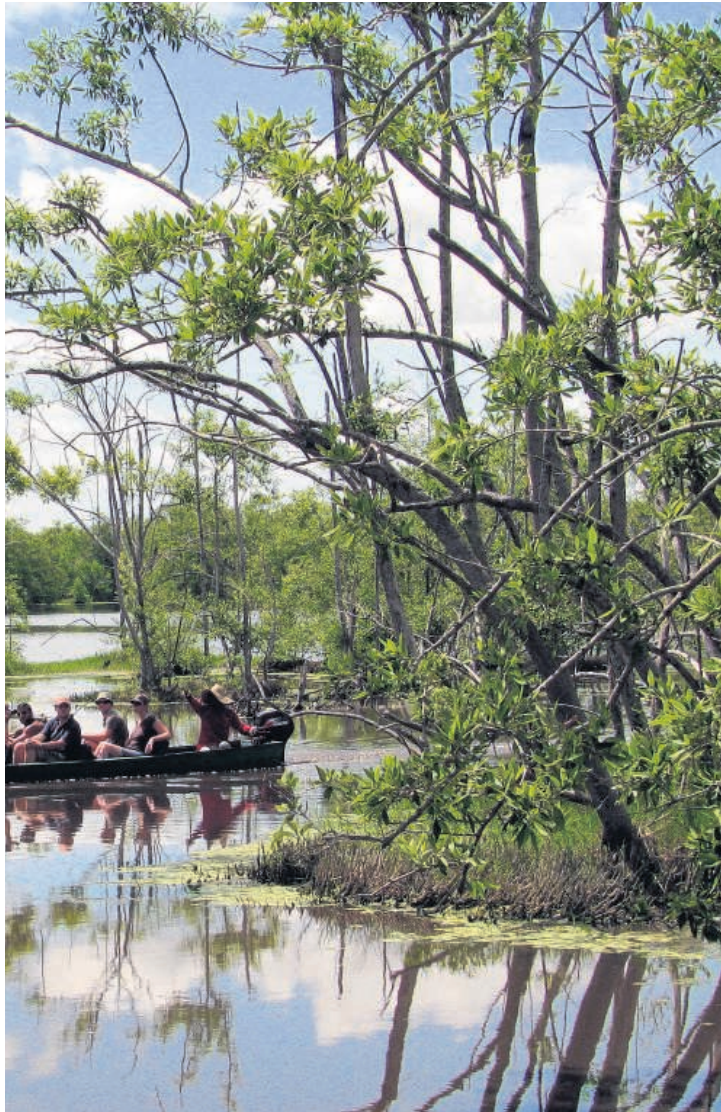
Het vinden van geschik lokaal personeel is een van de moeilijkste onderdelen van duurzaam toerisme, blijkt uit het verhaal van Sirano Zalman. Zalman is eigenaar van Access Suriname Travel en een van de grondleggers van het eco-toerisme in Suriname. Een aantal jaar geleden werd zijn hulp gevraagd bij het opzetten van een toerisme-project in het indianendorp Kwamalasamutu, diep in het zuiden van het land,

vlakbij Brazilië. De Trio-indianen in dat gebied leefden vooral van de houtkap en het vangen en exporteren van wilde dieren en tropische vogels. Totdat ze beseften dat ze daarmee het plaatselijke ecosysteem en dus hun eigen leefomgeving om zeep hielpen. Toerisme moest het alternatief worden.

Aan Zalman onder meer de taak personeel te werven en te trainen. „Maar waar begin je met mensen die zelf nog nooit op een bed of tussen lakens hebben geslapen, geen idee hebben van een keuken, laat staan dat ze ook maar enig benul hebben van wat westerse

Maar
weinig toeristen
maken de
tocht naar
Kwamalasamutu.

Luxe: Op 2,5 uur rijden van Paramaribo ligt Berg & Dal (onder) - als de auto niet vastloopt. Vanuit het eco-resort kunnen uitstapjes worden gemaakt op de rivier. Op de oude plantage woont ex-Rotterdammer Karel (boven).

uit & thuis

■ DE REIS

KLM en SLM vliegen rechtstreeks, meerdere keren per week, naar Paramaribo. SLM is met een retourprijs vanaf zo'n €700 iets goedkoper. Vluchten in vakantieperiodes zijn honderden euro's duurder en maanden van tevoren volgeboekt.

www.slm.nl

Voor Suriname moet bij het consulaat in Amstelveen een visum worden aangevraagd. Dat kost €36.

■ BESTE REISTIJD

In verband met twee regentijden lopen de beste periodes van begin februari tot eind april, en van midden augustus tot begin december. Het hele jaar door is het overdag gemiddeld 27 graden.

■ VERBLIJF EN TOERS

Bijna alle (meerdaagse) trips naar het binnenland starten in

Paramaribo. De grote Nederlandse reisorganisaties bieden complete groepsreizen met een vast

pakket aan excursies. U kunt ook zelf losse toers of een pakketje boeken. Dat kan al in Nederland, maar het is praktischer om u in Nederland te oriënteren en in Paramaribo pas te boeken. Dat laatste is in veel gevallen goedkoper en u hebt meer zekerheid dat de trip doorgaat. De kosten zijn gemiddeld €100 per persoon per dag, inclusief maaltijden en accommodatie. Als er een binnenlandse vlucht in zit, ligt de prijs wat hoger. De reisbureautjes en touroperator-tjes schieten in Paramaribo als paddenstoelen uit de grond. Een overzicht staat in de *Wereldwijzer Suriname* (zie hieronder). AD Reiswereld ging op pad met een van de oudste bureaus, Access Suriname Travel. www.surinametravel.com

■ LEZEN

Over Suriname bestaan weinig reisgidsen. De *Wereldwijzer Suriname* van Tessa Leuwsha, uitgegeven bij Elmar, is een goede keuze. De *groeten aan de koningin*, van Karin Anema, is een persoonlijk geschreven verslag van Anema's reizen door het binnenland. De romans van Cynthia McLeod voeren de lezer terug naar het slavernij-verleden van Suriname.

mensen op hun vakantie verwachten?" blikt hij terug.

Daar komt bij dat indianen schuw zijn. Zalman: „Ik had in de dorpen laten weten dat mensen op sollicitatiegesprek konden komen. Grote, sterke kerels stonden voor me. 'Hoe heet je', vroeg ik. Een gefluisterd antwoord volgde. 'Wat kun je?' 'Niks', klonk het haast onhoorbaar. Met vijftien mannen en vijftien vrouwen heb ik gesproken. Uiteindelijk zijn er tien zo ver gekomen dat ze kunnen werken in de lodge die door de mannen uit de dorpen zelf is gebouwd, met materiaal uit het oerwoud. Van de toeristen die naar Kwamalasamutu komen, profiteren ongeveer drieduizend indianen. Maar tot verdriet van Zalman ondernemen weinig toeristen de bijzondere, maar relatief dure tocht naar het zuiden.

Inmiddels liggen verspreid over de Surinaamse jungle ongeveer tien toeristenlodges, allemaal even afgelegen en duurzaam van aard. Ze hebben fantastische namen als Kabalebo, Anuala, Palumeu en Jaw Jaw. De nieuwste is het eco- en cultuurresort Berg en Dal, op zo'n tweeënehalf zuidwaarts rijden van Paramaribo. Dit is andere koek dan de eerdergenoemde projecten. Hier is ge-

keken naar het ecotoerisme in voorhoedeland Costa Rica. Met miljoenen dollars heeft de oude Surinaamse firma Kersten in de wildernis, langs de rivier, een paradisijselijk ecologisch verantwoord verblijf gecreëerd, met zwembad, luxe lodges met warme douches en een centrum waar avontuurlijke activiteiten worden ondernomen als kajakken, mountainbiken en canopy (in een tuigje dat wordt vastgehaakt aan kabels van boom naar boom slingeren). Het complex is een jaar geleden geopend.

Onderdeel van duurzaamheid is bewustwording en daarom wordt hier ook de geschiedenis van de locatie levend gehouden. Op een houten tafel onder een rieten afdak ligt een geplastificeerde zwartwitfoto uit 1890. De lange, lichtbruine wijsvinger van gids Hans - een indiaan - glijdt langs de lange, zwarte mannen op de foto. „Een Seedorf, een Herrenberg, een Müringen, een Demidov,” vertelt hij. „Het zijn nazaten van Berg en Dal, bevrijde slaven van de suikerrietplantage. De enige die nu nog op het oude plantage-terrein woont is een Demidov, Karel. Na een jarenlang verblijf in Rotterdam is hij in 2000 teruggekeerd naar het land waar zijn wortels liggen. Kijk, daar zit ie.”

Hans wijst naar een relaxte rasta die voor een gerepareerd slavenhuis heen en weer wiegt op een schommel.

Hans en Karel zijn een jaar bezig geweest de weg vrij te maken voor de *heritagetrail* over het terrein van de oude plantage. Nu zijn ze beiden gids op de erfgoedwandering. Leunend op zijn wandelstok vertelt Hans over de periode dat Charlotte van Lith eigenaresse was van de plantage en de slaven, over de wreedheid van de slavendrijvers, over de slechte woonomstandigheden en het harde werken.

Terwijl ze ten prooi vallen aan bloeddorstige muggen, wandelen de mensen die zich voor de toer hebben opgegeven naar de top van de Blauwe Berg, genoemd naar de kleur die de heuvel heeft als er mist overheen hangt. Hier hebben Hans en Karel de resten van tientallen eeuwenoude graven gevonden. Slechts een enkel graf heeft een steen, de andere worden gemarkeerd door vermolde houten paaltjes. Vanboven af heb je prachtig uitzicht op de glinsterende rivier.

'De doden vinden het juist fijn dat we hier zijn. We halen ze terug uit de vergetelheid.'

Een toekan gilt, andere vogels krijsen terug. Hans slaat met een stok op een termietennest, altijd leuk. Onbevreesd stapt hij rond in deze beladen jungle. Dat durft niet iedereen. „Mensen uit de stad komen niet graag in het bos,” zegt hij. „Ze vinden het griezelig, zijn bang voor dingen die ze in enge films hebben gezien, maar ze zijn hier nog nooit geweest. De doden vinden het ook juist fijn dat wij hier zijn. We halen ze terug uit de vergetelheid.”

's Avonds in het restaurant van het resort, serveert de dikke, trotse bosvrouw Edmilia koffie die net iets te lang op het warmhoudplaatje heeft gestaan. „Katwijk-koffie, van de laatste nog producerende koffieplantage van Suriname,” vertelt resortmanager Jerry A-Kum. Terwijl boomkijkers ooverdovend kwaken, praat hij over het doel dat hem met Berg en Dal voor ogen staat. „Dit is het Suriname dat we willen uitdragen: ongerepte natuur, gastvrijheid, vriendelijke mensen, authentieke culturen. Waarschijnlijk is dat een ander beeld dan Nederlanders van Suriname hebben. Want daar komt niet veel goeds vandaan. Toch?” ■